

HUR MÅR VI BRA? Kriser som hotar mänskligheten, till exempel ekonomi och klimat, kan relateras till människors överdrivna upptagenhet av livets yttre behov. Människan har glömt den inre dimensionen. Konsumtion förmår inte att ge människan vad hon behöver, skriver teologie doktor **Ted Harris** och hänvisar till filosofen Sören Kierkegaard.

Konsumtion uttorkar själen

Skäms inte för att du är människa, var stolt!

Inne i dig öppnar sig valv bakom valv oändligt!

Du blir aldrig färdig, och det är som det skall."

Tomas Tranströmer

Vad är det egentligen vi människor behöver för att må bra? Vad är det som får oss att blomma i stället för att vissna?

Den kända målningen *Skolan i Aten* från 1510 av den italienske målaren Rafael (1483–1520) antyder att tillvaron har både en yttre och en inre dimension. Den visar antikens två stora filosofer Platon och Aristoteles i samspråk med varandra.

Platon pekar uppåt och uppmanar sin unge adept att vända blicken inåt mot den inre dimensionen. Den är källan till människans värderingar, våra upplevelser av livets värde och mening. Aristoteles pekar nedåt och säger till sin gamle mentor att det är också viktigt att förstå den yttre dimensionens beskaffenhet och funktion.

Att se den yttre och inre dimensionen som två fundamentala sidor av mänsklig existens har blivit ett stort problem för den moderna människan.

Sedan början av 1500-talet har det intellektuella livet i västvärlden intensifierat sin strävan att finna och utveckla en tillförlitlig metod som kan ge oss en adekvat förståelse av den yttre dimensionens beskaffenhet och funktion. Framgångar inom naturvetenskapen och tekniken tycks ha bidragit till valet av en ensidig naturalistisk tolkning av livet, ett nonchalerande av den inre dimensionen, det hemlighetsfulla i tillvaron.

Den tyske poeten och filosofen Friedrich Schiller var fullt medveten om denna intellektuella utveckling mot en naturalisering av tillvaron. Han skrev under slutet av 1700-talet att tillvaron inte längre uppfattas som "förtrollad".

Redan år 1748 hade den franske läkaren och filosofen La Mettrie skrivit boken *Människan är en maskin*. Och bara 100 år senare hade fransk positivism och brittisk empirism etablerat sig som kulturskapande krafter i Europa. Nonchalerandet av den inre dimensionen i allmänhet och kampen mot religion i synnerhet var nu en självklar del av det intellektuella livet.

Jag tror att några av de kriser som hotar mänsklighetens välbefinnande, till exempel den ekonomiska krisen och klimatkrisen, kan relateras till människors överdrivna upptagenhet med utvecklingen av livets yttre dimension.

Målningen *Skolan i Aten* av den italienske målaren Rafael visar filosoferna Platon och Aristoteles i samspråk med varandra. Målningen illustrerar att den mänskliga existensen har en yttre och en inre dimension.

FOTO: WIKIPEDIA

Människans fundamentala strävan anses vara riktad mot en maximering av rikedom och makt, det yttre kapitalet. Det inre kapitalet som består av subjektiva kvaliteter som tillit, respekt, omtanke och medkänsla anses vara illusioner.

Människan beskrivs som en robot, en bearbetningsenhet som hanterar elektrokemisk information. Eller som Francis Crick skrev i sin bok *The Astonishing Hypothesis*

"Den häpnadsväckande hypotesen är att du själv, dina glädjeämnen och sorger, dina minnen och framtidsdrömmar, din känsla av att vara en unik individ, din fria vilja – allt detta är i själva verket inget annat än beteendet hos ett vidsträckt nätverk av nervceller."

Den danske filosofen Sören Kierkegaard tillhör den grupp av tänkare som tar avstånd ifrån denna begränsande bild av den mänskliga existensen. Han skrev år 1846 i sitt stora filosofiska verk *Avslutande ovetenskaplig efterskrift*:

"Min huvudidé är att på grund av myckan vetenskap har vi glömt bort vad det innebär att existera och vad innerlighet betyder".

Kierkegaard ansåg att vetenskapen var oförmögen att tillhandahålla människors svar på de existentiella frågorna. Vad ska jag göra med mitt liv? Hur bör jag leva? Vad är meningen med livet?

Sommaren 1835 var Kierkegaard 22 år gammal. Det var mycket sorg i familjen. Fem av hans syskon var döda. Hans mamma Ane dog den 31 juli 1834. Kvar i den rika famil-

jen i Köpenhamn var fadern Mikael och två mycket begåvade unga män, Sören och Peter.

Sören valde att ta "time-out". Han drog sig tillbaka till landet och efter två månaders grubblande skrev han i sin dagbok den 1 augusti:

"Det som egentligen fattas mig är att komma på det klara med mig själv om vad jag ska göra ... det gäller att finna en sanning som är sanning för mig, att finna en idé för vilken jag vill leva eller dö."

Men var hittar en människa sin sanning? I sitt inre. Där uppstår bilder av livets möjligheter. Där skapas våra visioner av framtiden, morgondagen. Där är vi fria att välja hur vi vill gestalta våra liv.

Ett liv präglad av tillit, respekt, omtanke och medkänsla eller dess motsats, ett liv präglad av misstro, intolerans, nonchalans och anti-pati.

Vi kan och måste välja säger Kierkegaard. Han menade att insikten om människans existentiella valmöjlighet var den idé som han var beredd att leva eller dö för. Han skrev i boken *Enten – Eller*, som kom ut 1841:

"Därför kämpar jag för friheten ... det är den skatt jag har för avsikt att efterlämna till dem jag älskar i världen ... denna skatt är nedlagd i ditt eget inre: det finns ett aningen – eller, som gör en människa större än änglarna."

Kierkegaard menar att när vi nonchalerar den inre dimensionen omöjliggör vi tillväxten av det inre kapitalet, till exempel tillit, respekt, omtanke och medkänsla

som är viktigt för mänsklig blomstring. Själen blir uttorkad.

"Kampen för tillvaron" blir mer ohämmat hänsynslös. Detta leder till att många människors liv vissnar.

Jag tror att några av de kriser som hotar mänsklighetens välbefinnande, till exempel den ekonomiska krisen och klimatkrisen, kan relateras till människors överdrivna upptagenhet med utvecklingen av livets yttre dimension.

Vi konsumerar för mycket. Den ger inte tillräckligt utrymme för utvecklingen av den inre dimensionen.

Jag tror att mänsklig blomstring är en rimlig strävan och för att uppnå detta mål är innerlighet, utvecklandet av människans inre dimension, viktig. Odlandet av innerlighet är lika viktig för ett gott mänskligt liv och ett välfungerande samhälle som odlandet av vetenskap.

TED HARRIS

teologie doktor och präst i Adolf Fredriks kyrka i Stockholm

FOTO: INGVAR KARMHED

Harris är aktuell med boken "Konsten att leva innerligt", skriven tillsammans med Ann Lagerström tidigare chef för Svenska Dagbladets redaktion Idag.